Universiteit Leiden
The Netherlands

Collecties

Redactie MvdNVvZ

Citation
Collecties. (1969). Collecties. *Mededelingen Van De Nederlandse Vereniging Voor Zeegeschiedenis, 18*, 31-34. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/4305354

Version:	Publisher's Version
License:	Leiden University Non-exclusive license
Downloaded from:	https://hdl.handle.net/1887/4305354

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Zij sloegen de plank slechts goed mis met betrekking tot de Legermacht in de Filipijnen, en dat is de reden, dat zij de Filipijnen niet binnen de geplande 50 dagen veroverd hebben.

Vergelijking van deze tabel met eerste tabel leert, dat de Japanse schattingen over de gehele linie aan de lage kant waren, maar niet laag genoeg om de Japanners te bewegen tot catastrofaal geringe inzet van krachten. Jarenlange training en kwalitatieve superioriteit der wapens wogen méér dan op tegen een geallieerd overwicht in getalsterkte.

Ook over een langere periode gezien onderschatten de Japanners de Amerikanen niet. Illustratief is tabel 11, welke de Japanse schattingen betreffende de U.S. productiecapaciteit aan vliegtuigen aangeeft (18, p. 48).

Tabel 11

Japanse schattingen

Schatting maandproductie in:	aantal vlt.:	Werkelijk geprod.:
Juli 1941	1500	1459
Dec. 1941	2200	2464
Juni 1942	3500	3703
Schatting jaarproductie in:		
1941	19.300	19.445
1942	47.900	47.675
1943	85.900	85.433

Indien men weet, dat de Japanse schattingen voor de eigen vliegtuigproductiecapaciteit over 1942 4000 toestellen was, en over 1943 8000 toestellen, dan is het duidelijk dat er van enige onderschatting van de Amerikanen in dit opzicht geen sprake is. Echter wel in een ander opzicht. De Japanners onderschatten de vechtwil van het Amerikaanse volk als geheel, en rekenden erop, dat na een aantal verpletterende nederlagen en een gestabiliseerd front in de Pacific het Amerikaanse volk een à twee jaar oorlogsmoe zou worden. De uitslag van de Russisch-Japanse oorlog heeft wel sterk tot deze opinie geleid. De Japanners voerden slechts een oorlog met beperkte doelstellingen (9, p. 55).

Hun grote misrekening was de aanval op Pearl-Harbor zonder voorafgaande oorlogsverklaring, terwijl hun diplomaten nog onderhandelden. Het emotioneel reagerende Amerikaanse publiek stelde zich als één man achter de President, en van enige interne verdeeldheid of oorlogsmoeheid is geen sprake geweest. Japan had een door militairen gedomineerde regering, en generaals zijn uit hoofde van het door hun gekozen beroep zelden grote politici. Hoe groot hun psychologische misrekening is geweest, blijkt des te duidelijker nu wij zien, hoe een politicus in Vietnam zonder provocaties op spectaculaire schaal, na het met weinig enthousiasme vechtende Amerikaanse Leger tot een gelijk spel te hebben gedwongen, zijn oorlog tegen Amerika op het thuisfront lijkt te gaan winnen. Was Tojo een Ho Chi Minh geweest, waarschijnlijk had de oorlog dan een ander verloop gehad.

COLLECTIES

HET "U.S. NAVY MEMORIAL MUSEUM" TE WASHINGTON D.C.

Wie de stad Washington bezoekt, regeringscentrum en residentie van de Verenigde Staten, waant zich in een soort 's-Gravenhage, maar dan op sterk vergrote schaal. De fraaie parken, de brede lanen, de kolossale boulevards, rondom een nauwe binnenstad, de grote gebouwen der ministeries, de talloze auto's en ambtenaren, die naar een parkeerplaats hun weg moeten zoeken, men vindt ze er alle in veelvoud terug. Deze gelijkenis gaat zelfs op tot het bezit van een flinke zeehaven, hier echter niet aan het open water, maar aan de brede stroom de Potomac, en zijn zijrivier Anacostia, die uitmonden in de Chesapeake Baai. Het lag voor de hand dat op deze plaats ook een vlootbasis werd gesticht, en daartoe behoort vanzelf een werf, voor bouw en onderhoud van schepen, met de bijbehorende uitrusting. Zo kwam op 2 oktober 1799 de "Washington Navy Yard" tot stand, die Uw bezoek nog altijd waard is.

Toen na 1879 de scheepsbouw hier werd stopgezet, behield de Yard nog steeds haar betekenis als opslag- en bevoorradingsruimte, als-administratief orgaan en boven alles als fabriek van scheepsgeschut met bijbehoren. In de befaamde "Gunfactory" werden de zware wapens gemaakt, van de oude gladloops voorladers tot de raketten van onze tijd. Tijdens de Koreaanse oorlog (1950-1953) groeide deze werkplaats uit tot de grootste in haar soort van de gehele wereld. Kort daarna en waarschijnlijk daardoor, kwam men tot het inzicht dat de Yard, om allerlei redenen minder geschikt werd voor het beoogde doel en zo trok de geschutmakerij, met haar enorme installaties, tussen 1961 en 1963 naar elders.

Het verdient ons aller waardering dat de leiding der U.S. Navy een deel der beschikbaar gekomen ruimte (waar eens de onderdelen gemaakt werden van de sluitstukmechanismen) heeft afgestaan aan het U.S. Naval Historical Display Center, voor het inrichten van dit museum. Zo kreeg ons "Torentje" in den Helder, op de Marinewerf aldaar, zijn pendant in de "Gunfactory". Er was niet bijzonder veel te zien op dit gebied in Washington, waar het als hoofdstad eer mee inlegde en recht deed aan het grote verleden van de Amerikaanse zeemacht. Wel vindt men op 1610 H. street het Truxtun-Decatur Naval Museum, met een aardige verzameling in een bescheiden, intieme omgeving, maar niet representatief voor wat de Verenigde Staten betekenen als zeevarende mogendheid, althans niet toen ik het bezocht, omstreeks 1950. Tegen viel mij de collectie in het "(Old) National Museum", aan Independence Avenue, waar de maritieme afdeling eigenlijk alleen bestaat uit talrijke modellen van zeilschepen; zij blijft daarmee in belangrijkheid ver achter bij de andere, aan het verkeer gewijde secties, met keur van oude automobielen, vliegtuigen en spoorwegmaterieel, waarbij een complete locomotief, als haast voorwereldlijk overblijfsel van de eens zo befaamde stoomreuzen. Voor een werkelijk algemene en groots aandoende expositie moet de reiziger zich begeven naar het "Mariners Museum and Library" in Newport News aan de Hampton Roads, zeer befaamd uit de Burgeroorlog. Maar de afstand tot Washington (190 mijl per auto) is wel wat ver voor onze begrippen.

Een liefhebber van de zeegeschiedenis zal daarom hebben uitgezien naar 11 mei 1963, toen het "U.S. Navy Memorial Museum" voor het publiek werd opengesteld. Zoals verwacht werd, en blijkt uit de naam, tracht deze instelling niet te wedijveren met grote, maritieme collecties in Amerika en elders, maar richt zich alleen op de eigen marine, en heeft een sterk instructief karakter. Ook in dit opzicht is het derhalve een tegenhanger van ons Torentje, maar (laten wij schatten) tienmaal zo groot. Hoewel het tentoongestelde begint in de tijd van John Paul Jones, heeft het museum (zeer begrijpelijk)nauwelijks de hand kunnen leggen op enkele, authentieke voorwerpen, die uit de vorige eeuw dateren. Men heeft zich in hoofdzaak moeten bepalen tot zeer goede diorama's, met een gemakkelijk te beluisteren en te begrijpen, gesproken tekst, die de bezoeker zelf kan instellen.

Zo wordt het publiek snel geinformeerd over de grote gebeurtenissen uit de geschiedenis van zijn marine. Ruimer is men gesorteerd in historisch wapentuig, waarvan de oude "Gunfactory" wel een en ander zal hebben bewaard. Aangevuld met uniformen, scheepsmodellen en dergelijke, zal dit deel van de verzameling het beoogde doel niet missen.

Anders kon het zijn met zaken, de Tweede Wereldoorlog betreffende, en de daarop volgende jaren, met de oorlog in Korea, met ruimtevaart en diepzeeonderzoek. Deze nemen dan ook vanzelf het leeuwedeel van de ruimte in. Torpedo's, mijnen en geschut vindt men er in overvloed, tot atoombommen en raketten. De volledig ingerichte onderzeeboot-commandocentrale bezit een periscoop van de Flasher, een der succesrijkste in de Pacific. Schilderijen, onderscheidingen, papieren en andere herinneringen aan de voornaamste personen en daden uit het nog zeer jonge verleden, zijn in overvloed aanwezig. Dit alles zal nog blijven groeien, want vele, thans levende deelgenoten aan belangrijke ondernemingen, zullen hun souvenirs willen nalaten aan het "memorial" museum. Ik had het voorrecht de verzameling van een oud-vlagofficier te zien, met wie ik al vele jaren bevriend ben, en daar was genoeg om een zaaltje te vullen. Deze bewaarzucht is Amerikaans en wordt er ook in de hand gewerkt door goede welstand en ruime behuizing, waarbij het museumwezen wel vaart. Bij de rondgang viel het mij op, hoezeer de bewondering voor de persoon van wijlen admiraal Chester W. Nimitz, die voor anderen overtreft. Een model van het allernieuwste reuzenvliegkampschip de "Nimitz" stond bij zijn beeltenis opgesteld; deze naamgeving is een eer, die slechts de beroemde presidenten Roosevelt en Kennedy en de minister Forrestal met de vlootvoogd hebben gedeeld.

Twee belangrijke dependances vullen het bovenbeschrevene aan. De "Navy Combat Art Gallery", tegenover het museum, in een der andere gebouwen van het factorycomplex, bevat schilderijen en tekeningen uit de oorlog en daarna, meest naar de werkelijkheid vervaardigd door een groot aantal kunstenaars, waaronder enkele, zeer bekende, uit alle delen van de wereld. Hoewel het historisch element in hun scheppingen voorop gaat, zijn er toch verscheidene onder, die een belangrijke kunstwaarde hebben. Op welke schaal dit is verwezenlijkt, toont de na de opening uitgesproken verwachting aan dat de collectie ieder jaar zou worden uitgebreid met rond 150 stuks. Aan de waterkant komt daarbij het z.g. Admiral Willard park, met een openluchtexpositie, die aansluit op wat het museum biedt. Historisch geschut sinds de Burgeroorlog, waaronder een stuk van de kruiser Maine, welks ondergang indertijd heeft geleid tot de oorlog tegen Spanje; Japanse en Duitse dwergonderzeeboten, de eerste Amerikaanse "duikboot", de eerste aan boord gebruikte radar. Aan de steigers liggen gemeerd een "destroyer-escort" (fregat) en een befaamde onderzeeër, die dienst deden in de Wereldoorlog en nog voor opleiding in gebruik zijn. Zij zijn te bezichtigen op verzoek.

Veel aardige, historische plekjes zijn op deze werf met zorg bewaard. Ook de officiele personen in dit land tonen meer belangstelling voor wat onze vaderen ons nalieten, dan sommige Nederlandse instanties, ondanks de pretentie dat onze "beschaving" zoveel ouder en beter zou zijn. Op onze terwugweg passeren wij hier de inderdaad unieke Hoofdpoort, de oudste post van het Korps Mariniers in de Gehele Verenigde Staten. Er naast ligt het fraaie Tingey House uit 1799, sinds de oprichting van de Yard de ambtswoning van haar commandant en thans van de Commandant Naval District, Washington D.C.

Bezoekers aan Washington recommandeer ik de Navy Yard niet over te slaan. Het museum is dagelijks open, de Art Gallery slechts zondags niet. De toegang tot beide is kosteloos. Gezien het talrijke publiek,maakt het de indruk dat deze poging, de geschiedenis van de Zeemacht nader tot de bevolking te brengen, een vruchtbaar resultaat zal afwerpen. Zelfs voor de verdienstelijke leiding van ons eigen Marinemuseum, valt er nog wel iets te leren.

Jhr. H.A. van Foreest

DE BREMER KOGGE

Regierung und Parlament der Freien Hansestadt Bremen haben sich nach gründlichen wissenschaftlichen Vorarbeiten und Prüfungen entschlossen, Geld für die Erhaltung der Kogge bereitzustellen.

Es ist ein günstiger Platz am linken Ufer der Weser im Stadtgebiet in der Nähe der Fundstelle ausgesucht worden. Dort wird ein Gebäude errichtet, in dessen unterem Teil die Kogge zusammengesetzt wird. Sie wird in einem Behälter in einer Konservierungslösung stehen, dessen eine Längswand aus starkem Plexiglas besteht. Die Flüssigkeit wird durch ständige Filterungen im Umwälzverfahren klar gehalten, so dass jeder Besucher das Schiff deutlich sehen kann. Im oberen Stockwerk des Gebäudes stehen Räume für wissenschaftliche Arbeiten zur Verfügung.

Das Gebäude wird in etwa zehn Monaten fertig sein. Der dann beginnende Aufbau der Kogge, deren Einzelteile zur Zeit in Bottichen in einer Halle im Hafen liegen, wird etwa achtzehn Monate dauern.

Uit: Förderkreis für die Bremer Kogge, Mitgliederverzeichnis, 10. Dezember 1968.

OUDHEIDKUNDIG BODEMONDERZOEK IN DE IJSSELMEERPOLDERS

Op sommige punten mag het jaarverslag 1967 wel als heel gunstig worden beschouwd, maar echter niet op alle. Ook in 1967 kon de inrichting van het museum voor de scheepsarcheologie nog niet worden gerealiseerd. Wel werden voorbereidingen voor expositie- en inrichtingsplannen getroffen, maar de loods- die daarvoor bestemd werd gedacht - kon nog niet bij de door de afdeling Oudheidkundig Bodemonderzoek in gebruik zijnde ruimten worden gevoegd. Weliswaar zijn gedeelten daarvan reeds in gebruik voor opslag van materialen en vondsten van groot formaat en werden tevens reeds enkele gewenste voorzieningen getroffen, maar dat betekende nog geen mogelijkheid tot het gebruik voor het exposeren van scheepsresten. Het scheepshout, dat op Schokland was geëxposeerd, moest - vooruitlopend op het inrichten van het museum voor de scheepsarcheologie - worden overgebracht naar Ketelhaven, hetgeen betekent dat thans vrijwel niets van dit spectaculaire deel van het oudheidkundig onderzoek in de IJsselmeerpolders - het scheepsarcheologisch onderzoek - kon worden getoond.

De werkplaats te Ketelhaven bleef normaal in gebruik zoals voorafgaande jaren. Helaas werd nog niet alle outillage - benodigd voor de houtconserveringswerkzaamheden - verworven, maar er werd wel duidelijk vooruitgang geboekt. Zo kon een nieuwe sproei-installatie worden aangelegd, hetgeen veel werkbesparing betekende.

Op het wrak G 64 in Oostelijk Flevoland is het onderzoek voortgezet met verder verwijderen van de grond en in tekening brengen van de gevonden fragmenten. Steeds meer bleek dat dit scheepswrak - hoe deplorabel de toestand ook is - van betekenis is wat betreft de constructies van dit scherpe, overnaads gebouwde schip. Er bleken nog resten van de dekken - omgekeerd in de grond liggend - te vinden te zijn. Het meest interessant in dit schip is de kromme stevenvorm, die in tegenspraak is met de wel geuite mening dat de rechte steven voor vissersschepen de oudste vorm zou zijn (Schokker, pluut en bons) waaruit later de kromme steven (botter en kwak) zouden zijn voortgekomen. Wij hebben op kavel G 64 - hoewel een overnaads schip - in ieder geval te doen met een kromme steven aan een vroeg scheepstype. Er is enig aardewerk in fragmenten gevonden, wat de mening, dat het schip in de vroege 16e eeuw moet zijn vergaan, wel ondersteunt. Van dit wrak zullen onderdelen en met name o.m. de steven worden bewaard.

Van het Wieringer Vlaak, ten noordoosten van Medemblik, werd door Rijkswaterstaat een scheepsrest verwijderd, waaruit vele vondsten werden bovengebracht. Behalve voorwerpen, die tot de huishouding aan boord moeten hebben behoord (vaatwerk, pijpekoppen, koperwerk, enz.), kwam een deel van een overigens niet omvangrijke lading aan het licht. Niettemin omvatte deze toch vele honderden stuks aan vondsten, ten dele verpakt en ten dele groepsgewijs samengebonden. Van dit materiaal is te noemen: enkele kisten met ijzerwaren, zoals bijvoorbeeld grote zagen, dissels, staven staal, pakken (met hout omkleed) met boren en trekmessen, met stro omklede, grote staartschroevenbank en met touwvezel, twee aan twee samengevoegde vijlen werden eveneens bovengebracht. Het meest evenwel trokken de partijen koperen vaten de aandacht, die, in elkaar gestapeld, onafgewerkt, wijzen op een halffabrikaat dat van elders werd aangevoerd om hier te worden afgewerkt. Voorts zijn er pakken met gelooide huiden boven water gekomen. Er wordt nog getracht na te gaan van welke dieren deze huiden zijn geweest. De huiden zijn goed gelooid en er wordt geëxperimenteerd met een juiste conserveringswijze omdat het drogen van de huiden zonder meer deze hard zou doen worden. Ook een aantal verpakte, maar uitermate verroeste degens met benen handgrepen werd aangetroffen. De laatste waren in goede staat, maar helaas dermate geoxydeerd dat het wellicht niet mogelijk zal zijn enkele complete steekwapens te reconstrueren. Met het geheel van deze vondst - op basis van het aangetroffen huishoudelijke materiaal - is de ondergang in de vermoedelijk late 18e eeuw. Deze is daarom vooral van betekenis omdat het enig licht werpt op aanvoer, transport en voorbereiding van materialen. Onnodig te zeggen dat verpakte goederen uit het verleden zelden worden aangetroffen. Vermeldenswaard is voorts nog dat het schip loden spuikokers had, die in vorm geleken op de veelvuldig bij andere schepen aangetroffen houten kokers.

Uit: Jaarverslag 1967 van het Museum voor de IJsselmeerpolders

INTERNATIONAAL CONTACT

EEN COLLOQUE INTERNATIONAL TE BRUSSEL

door Mevr. Dr. M.A.P. Meilink-Roelofsz. en Drs. J.R. Bruijn

In de nieuwe Koninklijke Bibliotheek te Brussel werd van 14-19 oktober 1968 een congres gehouden, georganiseerd door de Société Jean Bodin pour l'histoire comparative des institutions en de Commission internationale d'histoire maritime. Tot thema had men gekozen een historische en vergelijkende studie van de "Grandes escales maritimes" door de eeuwen heen. Als vertegenwoordigers respectievelijk van het Algmeen Rijksarchief en van de Rijksuniversiteit te Leiden namen ondergetekenden aan deze conferentie deel, terwijl de eerst ondergetekende als rapporteur een bijdrage leverde over de aanloophavens van de Nederlandse Oostindische Compagnie. Ook Dr. H.J. de Graaf was aanwezig en hield een voordracht over de escales in de Indonesische archipel en Malaka.

Men had het congres in achttien secties verdeeld naar vooral geografische en chronologische criteria. Door het toepassen van een vergelijkende methode, gebaseerd op concrete voorbeelden hoopte men een scherper beeld te verkrijgen van de functies van de verschillende types aanloophavens op de voornaamste maritieme routes door de eeuwen heen. Maar hierbij kunnen niet verwaarloosd worden de institutionele, juridische, administratieve en fiskale aspecten, noch die van sociale en culturele aard. Het thema kreeg hierdoor echter zulk een wijde strekking, dat het vinden van een zinrijke synthese wel zeer moeilijk zou blijken. Bovendien heerste bij de deelnemers aan het Congres over de betekenis van het woord "escales" geen communis opinio. In de Romaanse talen betekent escales, escalas, in de eerste plaats, wat men met een modern woord bunkerhaven zou kunnen noemen. In die betekenis loont het onderwerp echter nauwelijks de moeite van een congres en zeker niet van een congres, waaraan ook door leden van de Société Jean Bodin werd deelgenomen en in wier Recueil de voordrachten zullen worden gepubliceerd. De leiding van het congres had daarom een ruimere strekking aan het begrip escales gegeven met een onderscheiding in escales techniques (de eigenlijke bunkerhavens: approviandering, watervoorziening en reparatie), de escales économiques (handelshavens, waar laden en lossen plaats vindt) en de escales impériales (de strategisch navale steunpunten).

Er waren ongetwijfeld verscheidene op zich zelf bizonder interessante lezingen te beluisteren, terwijl ook sommige discussies aanleiding gaven enige problemen scherper te stellen. Als voorbeeld van het grote verschil in de wijze van benadering en behandeling van de stof worden hier slechts vrij willekeurig uit het grote aantal voordrachten enkele vermeld. Zowel bij Professor Claire Préaux van de Universiteit van Brussel, die over de Hellenistische haven Alexandrië een zeer gedetailleerd betoog hield, als bij Mlle. Hélène Ahrweiler, hoogleraar aan de Parijse Sorbonne, die de aanloophavens in de Byzantijnse wereld behandelde of bij Prof. Claude Cahen, die een heldere uiteenzetting gaf over de havens in de periode van de Mohammedaanse middeleeuwen lag het zwaartepunt bij de economische functies van die havens. Daarentegen bepaalden Dr. W. Brulez van de Gentse universiteit, die de havens in het Scheldebekken behandelde, en Prof. Virginia Rau van de universiteit van Lissabon, zich vrijwel uitsluitend tot het zuiver technische aspect. Prof. Rau had in haar voordracht over de aanloophavens van de Portugese Indiëvaarders zowel de bijdrage van Prof. C.R. Boxer, die zelf niet aanwezig was, als die van een groep Portugese historici verwerkt. Prof. Kellenbenz van de universiteit van Keulen legde in zijn voordracht over de aanloophavens van de Hanze het accent weer op de economische functie. Maar daar de voordrachten gepubliceerd zullen worden in het Recueil van de Société Jean Bodin moge met bovengenoemde voorbeelden worden volstaan.